

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ США ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Козубовська І.В.

доктор пед. наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки,

Байбакова О.О.

кандидат пед. наук, ст. викладач,
Ужгородський національний університет

Особливість США як багатокультурної країни актуалізує проблему соціальної роботи з представниками різних культурних (етнічних, расових) груп, під якою розуміємо сукупність цілеспрямованих комплексних дій соціальних служб, організацій, закладів та установ, соціальних працівників та інших фахівців, які надають клієнтам певні види соціальної підтримки у межах програм чи соціальних послуг шляхом використання різноманітних методів і форм соціальної роботи.

У процесі професійної діяльності соціальному працівнику необхідно володіти певними знаннями, вміннями та навичками: знання особливостей клієнтів, представників різних культурних груп; вміння оцінювати значення культури для клієнтів, заохочувати відкрите обговорення відмінностей і реагувати на культурно упереджені висловлювання і дії; обирати і використовувати форми і методи роботи, адекватні клієнтам з особливим культурним або маргінальним досвідом; використовувати різноманітні навички вербального та невербального спілкування в залежності від стилів спілкування клієнтів; ефективно використовувати природні соціальні мережі підтримки клієнтів у вирішенні проблем, залучаючи релігійних і духовних лідерів, родинні зв'язки, членів громади та інші ресурси; демонструвати навички захисту інтересів клієнтів, при цьому виявляти прояви стереотипів і міфів в діях і висловлюваннях окремих осіб; використовувати нові технології і наукові дослідження в роботі з різними групами клієнтів та ін. [1; 2].

Аналіз впливу багатокультурного американського суспільства на систему освіти соціальних працівників дозволив виявити основні концептуальні засади щодо підготовки фахівців до культурно-компетентної практики соціальної роботи: теорії – психодинамічна, біхевіористична, когнітивно-біхевіористична, особистісно-орієнтована; моделі: бікультурної практики соціальної роботи, культурно-компетентної соціальної роботи, модель соціальної справедливості, моделі структурованого навчання, «учнівська» модель, структурованого навчання, особистісного зростання і розвитку, управлінська модель, модель культурної взаємодії; наукові підходи – комплексний, практико-орієнтований, компетентнісний, полікультурний).

Підготовка соціальних працівників у США відзначається гнучкістю і представляє диференційовану, багаторівневу систему, яка передбачає: базовий університетський рівень (бакалаврат), магістратуру і докторантуру. В процесі дослідження нами з'ясовано, що університетській освіті може передувати початковий рівень професійної підготовки.

На рівні бакалаврату навчання передбачає формування освіченого фахівця – універсала. Він повинен володіти знаннями поведінки людини в соціальному середовищі, теорії і практики соціальної роботи, соціальної політики і служб соціального забезпечення, етики соціальної роботи, досліджень і польової практики. Характерними рисами магістерської підготовки соціальних працівників у США є спеціалізований характер теоретичного навчання і практичної підготовки, різноманітність видів спеціалізації, варіативність навчальних програм і орієнтація на вимоги практичної соціальної роботи. Принцип вибірковості навчальних дисциплін дозволяє студентам самостійно планувати вивчення курсів за вибором, що забезпечує поглиблене вивчення певної сфери майбутньої професійної діяльності фахівця.

У процесі дослідження виявлено особливості інтеграції теоретичного та практичного навчання крос-культурній взаємодії, що передбачає: гнучкість теоретичного компонента і організації практики відповідно до розвитку науки і нагальних суспільних потреб, формування навчальних програм і планів з урахуванням регіональних особливостей, врахування інтересів майбутніх соціальних працівників під час складання індивідуальної програми навчання за принципом «мейджор-майнор», спільна розробка навчальних програм університетом, студентом і соціальним агентством, тісне співробітництво між вищими навчальними закладами і соціальними службами, ретельний підбір польових інструкторів, їх заохочення та підвищення їх кваліфікації на базі університету, вивчення практикуму соціальної роботи паралельно з практичним навчанням.

Здатність соціальних працівників до ефективної взаємодії з представниками різних культурних груп передбачає наявність міжкультурної компетентності, тобто знань, умінь і навичок, які дозволяють правильно оцінювати специфіку та умови взаємодії, взаємин і спілкування з представниками інших культур, що проявляються у своєрідності їх традицій, звичок і психологічних якостей, знаходити адекватні форми впливу на них з метою підтримки атмосфери взаємної довіри і конструктивного співробітництва, спрямованого на досягнення спільно визначених цілей соціальної допомоги. Складовими міжкультурної компетентності є: афективна – дотримання етичних норм і цінностей професії, усвідомлення власних культурних установок і переконань, емпатія, міжкультурна толерантність; когнітивна – крос-культурні знання, розуміння і усвідомлення культурно обумовлених відмінностей у світогляді представників різних соціокультурних груп, знання мови клієнта; процесуальна – вміння та навички соціальної роботи з представникам різних етнокультурних груп населення, здатність підбирати та використовувати культурно доцільні стратегії втручання [3].

В процесі дослідження виокремлено основні напрями формування міжкультурної компетентності соціальних працівників у вищій школі США: за методами навчання – теоретичний або емпіричний; за змістом навчання – загальнокультурний або культурно-специфічний; за сферою, в якій очікується досягнення основних результатів – когнітивна, емоційна або поведінкова. Конкретизовано найбільш поширені форми і методи навчання (лекція, відео-метод, міжкультурний тренінг, семінар-майстерня, дискусійні групи, рольова гра, міжкультурний асимілятор, методика формування культурної самосвідомості Кремера, розробка портфоліо, ведення робочих зошитів, аудіо і відеозаписи польовим інструктором роботи студентів на практиці в процесі вирішення крос-культурних завдань, зустрічі студентів на базі агентства з представниками культурних (етнічних, расових) груп для ознайомлення з проблемами «з середини», відвідування культурних заходів міста, релігійних служб та ін.).

Досвід формування міжкультурної компетентності соціальних працівників у США засвідчує, що деякі елементи можуть бути адаптовані в українській системі підготовки фахівців, зокрема: реалізація моделі культурної взаємодії та полікультурного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників; запровадження системи профвідбору абітурієнтів на навчання за фахом «Соціальна робота», введення в навчальний процес курсів за вибором з проблеми соціальної роботи в міжкультурному середовищі, паралельне проходження практики у соціальному агентстві, пріоритетним напрямком діяльності якого є робота з етнокультурними групами, запровадження вивчення другої іноземної мови (мови національної меншини регіону), підвищення ролі польових інструкторів в процесі організації практичного навчання, досвід наставництва над практикантами у соціальних агентствах, ліцензування практики соціальної роботи, широке застосування активних форм і методів навчання для формування міжкультурної компетентності соціальних працівників.

Список літератури

1. Sue D. W. Multicultural Social Work Practice. – N.J.: Wiley, 2005. – 384 p.
2. Reamer F. G. Ethical standards in social work // Families in society. – Volume 86, № 2. – 2005. – P. 163 – 169.
3. Bennett M. J. Measuring Intercultural Sensitivity: The Intercultural Development Inventory // International Journal of Intercultural Relations. – 2003. – № 27. – P. 421 – 443.